

Expositie vol Esperanto

Bezoekers kijken naar audiovisueel werk *The Feast of Trimalchio* van AES+F in de Arsenale.

Foto's Joost van den Broek / de Volkskrant

decor is voor de lancering van nieuwe institutionele initiatieven.

Is er dan geen kunst te zien? Jawel, in ruime hoeveelheden zelfs en meer dan voorheen. Nog nooit is in Venetië het aanbod zo groot geweest, met 77 landenvertegenwoordigingen, 44 evenementen in de zijlijn en andere bijeenkomsten die de officiële agenda niet eens hebben gehaald.

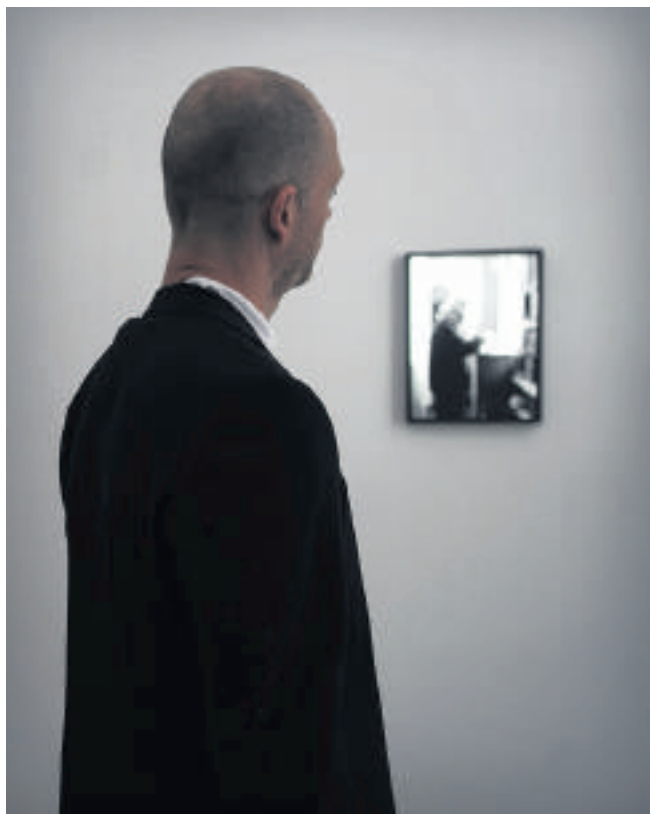
Bovendien laat de biënnale van 2009 sinds lange tijd zowaar weer eens een echte kunsttentoonstelling zien in de Arsenale en het Palazzo delle Esposizioni, samengesteld door de Duitse directeur van de Städtelschule en het tentoonstellingsinstituut Portikus in Frankfurt, Daniel Birnbaum. Het is een verademing, omdat Birnbaum alle kunstwerken zoveel mogelijk ruimte geeft. Er zit een weloverwogen cadans in de opstelling, in hoe de verschillende kunstwerken elkaar afwisselen.

In de voorafgaande afleveringen was dat wel anders. In 2007 probeerde de Amerikaanse gastcurator Robert Storr nog een doffe dreun uit te delen, door de (kunst)wereld een spiegel voor te houden over geweld, armoede en onrecht. Twee jaar daarvoor belichtte het Iberische damesduo María de Corral en Rosa Martínez de zoveelste revival van het feminisme met een expositie van gekwelde vrouwenkunst. En in 2003 probeerde de Italiaan Francesco Bonami de mondiale onenigheid tussen identiteiten, naties en volkeren in kaart te brengen, met zijn tentoonstelling *Dreams and Conflicts*.

Het waren misschien krampachtige pogingen de kunst uit zijn isolement te halen, en de Venetiaanse biënnale een maatschappelijke betekenis te geven. Maar de ene na de andere gastcurator probeerde wel het tijdsgewricht aan te voelen om een actueel statement te maken.

Want één ding kan je duidelijk stellen: de Biënnale van Venetië is niet zo maar een overzichtstentoonstelling, zoals er door de jaren heen zo vele van zijn. De *Grand Old Lady* is een event, een happening, waarnaar twee jaar lang wordt uitgezien. Waarnaar, net als bij de Documenta in Kassel, duizenden journalisten en geïnteresseerden afreizen, omdat er verwachtingen worden gewekt. En omdat het zijn eigen platform creëert, voor wat er vandaag de dag belangrijk is en onderscheidend.

Reden waarom ieder land elke twee jaar weer moeite doet een spraakmakende kunstenaar af te vaardigen. Reden ook waarom er wordt uitgekeken naar wie de curator van de hoofdtentoonstelling is, en wat zijn of haar visie is op de huidige stand van zaken

Bezoeker voor werk van Fiona Tan in het Nederlands Paviljoen.

van de kunst, in de breedste zin en betekenis. En dat beperkt zich niet tot wat mooi of lelijk of artistiek verantwoord is.

Het is – of je wilt of niet – een soort wetmatigheid die bepalend is voor het welslagen van een presentatie. Waarom zijn uit eerdere biënnales bijvoorbeeld Santiago Sierra wél en Daan van Golden niet in het geheugen blijven hangen? Het verschil zat 'm in de dwingende actuele waarde van het werk. Sierra grendelde de toegang van het Spaanse paviljoen met politieagenten systematisch af voor wie geen Spaans paspoort had (als kritisch antwoord op het vluchtelingenprobleem). Van Golden hing in het Nederlands paviljoen gewoon zijn bekende minimalistische werk op. Prachtige kunst, daar niet van, maar niet waarvoor je speciaal naar Venetië gaat. Laat staan dat het destijds, tussen al die honderden andere kunstuitingen, werd opgemerkt.

Dat probleem speelt nu weer, bij de meeste landenexposities en met name bij de tentoonstelling van Birnbaum. Natuurlijk is het prachtig dat de Frankfurterse academiecteur zich in Venetië ontpopt als een tentoonstellingsmaker die werkelijk is geïnteresseerd in het ontstaan van kunst. Ambachtelijkheid speelt in zijn expositie – titel *Making Worlds* – een grote rol, en dan gelukkig niet in de oubollige betekenis van conventi-

oneel handwerk. Wél dat je kan volgen hoe kunstenaars hebben gekeken en hun werken hebben bedacht, gemaakt en geordend.

Maar Birnbaums keuze voor dit soort kunst is zo rigide, dat al het andere er aan ondergeschikt is geworden. Er is weinig uitgesproken thematiek en Zeitgeist te bekennen. Het belangrijker, zijn mondiale interesse in het maakproces dreigt alle nationale verschillen tussen de kunstenaars uit te vlakken. Er zijn veel kunstenaars die in het ene land zijn geboren, een ander land opgeleid en nu in een derde land werkzaam zijn. Wat het oplevert is een expositie die het Esperanto van de internationale kunsttaal laat horen, maar te weinig de lokale dialecten. Terwijl je daar, op een biënnale met zoveel verschillende nationaliteiten, toch juist naar verlangt.

Die ontheemdheid van thema, tijd en plaats maakt dat de tentoongestelde werken hun verwantschap met het nu verloren zijn. Het ontbreekt bij de tentoonstelling van Birnbaum en de kunstenaars in de landenpaviljoens aan urgentie en actualiteit. Van het momentum dat hen wordt geboden, is nauwelijks gebruik gemaakt.

Geïsoleerd in zichzelf leggen ze het af tegen de ingevlogen sjeiks, ex-presidenten, fotomodellen en staatssecretarissen, tegen de spectaculaire museumpunten en samenwerkingsverbanden van academies en kunstinstellingen. Blijkbaar voelen de Van Grootheests, Pinaults en Esches tegenwoordig beter aan hoe je op een biënnale op het juiste moment, met de juiste middelen en personen iets onder de aandacht brengt – hoe cynisch dat ook mag klinken en wat je van al die initiatieven en nieuwbouwplannen inhoudelijk ook mag denken.

En de kunst? Die wankelt, struikelt en zal na de biënnale langzaam in vergetelheid raken.

In die zin is de film *Giardini* van Steve McQueen exemplarisch voor wat er aan kunst op deze biënnale zal overblijven nadat de poorten zijn gesloten: niets. In een langzame montage laat de Engelse filmer in het Britse paviljoen beelden zien van het Venetiaanse expositiepark tussen twee biënnales in. Het regent. Er ligt afwezig, er lopen honden. Homo's ontmoeten elkaar in het donker. Een oude vrouw loopt met haar boodschappentas tussen de kale bomen. Langs de kade passeert een cruiseschip op weg naar Griekenland. Het schip tergend trage shots van een feestje dat voorbij is. Iedereen die daarna, vanuit de donkere zaal de drukte van de *Giardini* inloopt, beseft plots de tijdelijkheid van deze kunstmanifestatie.

LABIENNALE.ORG

Aanbevolen

Aanbevolen nevententoonstellingen:
Jan Fabre. Het is natuurlijk allemaal edelkitsch dat de Vlaming maakt, maar wel edelkitsch van de bovenste plank. Opgebouwd uit duizenden bontgekleurde keverschilden (heeft België een dierenbescherming?), grafzerken, granaathulzen en hersenen op sterk water. En een zelfbeeltenis van de kunstenaar in Levi-kostuum, waaruit zijn lid omhoog steekt.
Punta della Dogana. François Pinault Foundation. Spectaculair vanwege de ligging van Pinaults privémuseum, op het puntje van Dorsoduro. Omstreden vanwege de te grote hoeveelheid moderne kunst. En dus een must om te bezoeken.